

คัมภีร์จรียาปิฎก ฉบับวัดบ้านโฮ้งหลวง : การปริวรรตการแปลตรวจชำระ และการศึกษาวิเคราะห์*

THE JARIYAPITAKA MANUSCRIPTS THE BANHONGLUANG TEMPLE : VERIFICATION TRANSLATION AND ANALYSIS

พระมหารังสรรค์ ธีรวัฒนโน (ชัยสมภาร)

Phramaha Rungsan Dhirawaddhano

พูนชัย ปันธิยะ

Poonchai Punthiya

เทพประวิณ จันทร์แรง

Thepprawin Chanraeng

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chiang Mai Campus, Thailand

E-mail: rs.wbh2015@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาประวัติพัฒนาการและความสำคัญของคัมภีร์จรียาปิฎก 2) เพื่อปริวรรตการแปลและตรวจชำระคัมภีร์จรียาปิฎก ฉบับวัดบ้านโฮ้งหลวง 3) เพื่อวิเคราะห์คุณค่าและอิทธิพลของคัมภีร์จรียาปิฎก ฉบับวัดบ้านโฮ้งหลวง อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน

ผลการวิจัยพบว่า

คัมภีร์ใบลานในรูปแบบของวรรณกรรมมากมายของล้านนา โดยเฉพาะคัมภีร์จรียาปิฎก เป็นคัมภีร์หนึ่งในพระไตรปิฎกที่รวบรวมอยู่ในพระสุตตันตปิฎก หมวด ขุททกนิกาย ว่าด้วยเรื่องการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ในอดีตชาติ ซึ่งภายหลังได้มี “อรรถกถาจรียาปิฎก” หรือ “ปรมัตถทีปนี” เป็นการนำพุทธวจนะของพระพุทธเจ้ามาอธิบายขยายความใหม่เพื่อให้เข้าใจได้ง่าย การปริวรรตคัมภีร์จรียาปิฎก ฉบับวัดบ้านโฮ้งหลวงนี้ มีจำนวน 20 ผูกลาน จารขึ้นโดยพระมหาสุรปัญญาภิกขุ เมื่อจุลศักราช 925 (พ.ศ. 2106) โดยได้ยึดแบบการปริวรรตจาก

* Received 4 June 2019; Revised 24 July 2019; Accepted 27 July 2019

ภาษาล้านนาเป็นภาษาไทยกลางตามหลักสากล และได้ชำระภาษาบาลีให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ คัมภีร์จรียาปิฎกฉบับวัดบ้านโง้งนี้ ได้แต่งแปลบาลีแบบนิสสัยสำนวนจินตวิสัยภาษาล้านนา ซึ่งไพเราะได้อรรถรสของสำนวนภาษาล้านนา คุณค่าของคัมภีร์จรียาปิฎก คือ พระภิกษุสงฆ์สามเณร ได้ศึกษาเล่าเรียนอย่างลึกซึ้งจนเกิดความมั่นคงพระพุทธศาสนาและมีความเข้าใจภาษาล้านนา และบาลีอย่างดียิ่ง อิทธิพลของคัมภีร์จรียาปิฎก คือ ได้ฝึกการดำเนินชีวิตตามการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ นำมาเป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิต และมีคุณธรรมจริยธรรม ส่วนอรรถกถา จรียาปิฎกกับคัมภีร์จรียาปิฎกฉบับวัดบ้านโง้งหลวงจะมีรายละเอียดเหตุการณ์แตกต่างกัน เฉพาะการแปลภาษาบาลี แต่หลักใหญ่ใจความลำดับเรื่องเหมือนกันกับอรรถกถาจรียาปิฎก

คำสำคัญ: คัมภีร์จรียาปิฎก, การปริวรรต, ตรวจชำระ

Abstract

This research has three purposes: 1) to study the history, development and importance of the scriptures; 2) to oversee and examine the scriptures; 3) to analyze the value and influence of the scriptures. Wat Ban Thong Luang Amphoe Ban Chang, Lamphun Province.

The research found that

Buddhism in Lanna has evidence that appears in various books the leaves of the courtyard in the form of a lot of literature. Especially the scriptures A scripture in the scriptures collected in the Buddhist scriptures Kutat With respect to the precepts of the Bodhisattva in the past Later on The commentary on the "Jataka" or "The Way of the Lord" is the introduction of the Buddha's words in the Mahayana The act Translation of the scriptures This temple has 20 tombs built by Phra Maha SuraPanyo Bhikkhu. At 925 (1560), which corresponds to the reign of HRH Princess Maha Chakri Sirindhorn (Samontalach Lanna) of the Mangalore. The research was based on the Lanna dialect in Lanna language as a central Thai language. And Pali was correct grammatically. The Banjong Scriptures Or a writer to translate the Pali Nimian Express. The melodious taste of the Lanna Express

looks odd, unlike the universal translation. That's because the ancient Lanna version of the ancient Pali was very important in Pali The value of the scriptures The novice monk studied deeply and firmly The Buddha taught the teachings to maintain the language of Lanna and Bali The wisdom of Lanna is the most valuable The influence of the scriptures The practice of living according to the virtues of the Bodhisattva Avalanche brings life as a model of life This is a very important part of my life The style of the commentary on the scriptures with the scriptures of the Banthong Luang will be different details of the Pali language translation But the main principle of the story is the same with the commentary

Keywords: Cariyapitaka Manuscripts, Verification, Translation

บทนำ

พระพุทธศาสนาสืบทอดคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยวิธีการการถ่ายทอดคำสอนสืบมาตามลำดับ ตั้งแต่การสืบทอดด้วยมุขปาฐะจนมาถึงยุคจาริกเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อป้องกันคำสอนสูญหายเพราะความจำของมนุษย์ผ่านยุคผ่านกาลนานไปย่อมเลอะเลือน สำหรับนักประวัติศาสตร์ที่จะยอมรับจาริตทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการเกิดขึ้นของคัมภีร์บาลีมีอยู่ในฐานะเป็นจาริตมุขปาฐะและยังไม่มีมีการจาริกเป็นลายลักษณ์อักษร จนกระทั่งถึงพุทธปรินิพพานกาลล่วงไปแล้ว 500 ปีการเรียนการสอนการสืบทอดพระพุทธศาสนาโดยคัมภีร์ต่าง ๆ ที่พระเถระในปางก่อนได้รจนาไว้ ย่อมเป็นประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา

วรรณกรรมและโบราณคดี เป็นทรัพยากรวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่า ในฐานะที่เป็นส่วนประกอบของระบบวัฒนธรรมในสังคมมนุษย์ ที่สะท้อนให้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้าทางด้านวัฒนธรรมและนามธรรมที่บรรพบุรุษได้คิดค้นและสร้างสรรค์ขึ้นมา เป็นหลักฐานทางด้านประวัติศาสตร์ ที่แสดงถึงเอกลักษณ์และความเป็นมาของชุมชน เป็นสิ่งที่สามารถนำมาจัดการเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตและกระบวนการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างองค์ความรู้ การประเมินคุณค่า การฟื้นฟู และการสร้างความรู้ขึ้นมาใหม่เพื่อให้เป็นทุนทางสังคม ที่ก่อให้เกิดการสร้างวัฒนธรรมที่ให้คุณค่ากับการเรียนรู้และการพัฒนาศักยภาพของชุมชน ในบรรดาวรรณกรรมและโบราณคดีประเภทต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคมไทยนั้น

วรรณกรรม และโบราณคดีทางพระพุทธศาสนา (ไกรศรี นิมนานเหมินท์, 2527) นับว่าเป็นทรัพยากรวัฒนธรรมอีกประเภทหนึ่งที่มีคุณค่า และสำคัญต่อการสร้างระบบคิด ภูมิปัญญา และรากฐานทางวัฒนธรรมของไทย เพราะมีความเกี่ยวข้องกับทรัพยากรด้านวัตถุอันได้แก่ โบสถ์ เจดีย์ วิหาร คัมภีร์ใบลาน สมุดข่อย ธรรมาสัน ฯลฯ ที่สร้างขึ้นด้วยความวิจิตรงดงามและสติปัญญาอันล้ำเลิศของบูรพาจารย์ และทรัพยากรด้านนามธรรม อันได้แก่ องค์ความรู้ ภูมิปัญญา คติธรรม ความเชื่อ ฯลฯ ที่ล้วนมีความหมายและความสำคัญต่อการเรียนรู้ และการดำรงวิถีชีวิตในสังคม (กรมศิลปากร, 2517)

คัมภีร์จริยาปิฎกหรือคัมภีร์ว่าด้วยพระพุทธรุจิยานี้ นับเป็นเรื่องใหญ่หัวข้อสุดท้ายในเล่มที่ 33 ซึ่งเริ่มด้วยเรื่องอุปทานกับเรื่องพุทธวงศ์มาแล้วโดยลำดับ จริยาหรือความประพฤติในอดีตของพระพุทธเจ้า ที่นำมากล่าวไว้ในจริยาปิฎก มี 35 เรื่อง โดยแยกแสดงว่า เป็นการบำเพ็ญทานบารมี 10 เรื่อง, เป็นการบำเพ็ญศีลบารมี 10 เรื่อง, เป็นการบำเพ็ญเนกขัมมบารมี (การออกบวช) 6 เรื่อง, สัจจบารมี 6 เรื่อง, เมตตาบารมี 2 เรื่อง, อุเบกขาบารมี 1 เรื่อง, รวมเป็น 15 เรื่อง กับตอนสุดท้าย มีสโมธานกถา คือคำสรุปว่า เรื่องไหนเป็นบารมี อะไรในบารมีมี 10 ประการ จริยาปิฎกเพียง 35 เรื่อง เพียง 6 บารมี ไม่ครบ 10 บารมี ในสโมธานกถา หรือคำสรุปแสดงบารมี 10 แจกเป็น 30 คือบารมี หรือคุณธรรมที่ให้ถึงฝั่งแห่งความสำเร็จอย่างธรรมดา 1 สูงขึ้นมากกว่านั้น เรียกอุปบารมี 1 สูงสุด เรียกปรมัตถบารมี 1 บารมี 3 ชั้นนี้ เป็นไปในคุณธรรม 10 ข้อ จึงเป็นบารมี 30) คุณธรรม 10 ข้อ คือ 1) ทาน การให้ 2) ศีล การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย 3) เนกขัมมะ การออกบวช หรือออกจากกาม 4) ปัญญา 5) วิริยะ ความเพียร 6) ขันติ ความอดทน 7) สัจจะ ความจริงใจ 8) อธิฐาน ความตั้งใจมั่น 9) เมตตา ไม่ตรีจิตคิดจะให้ศัตรูทั้งปวงเป็นสุข 10) อุเบกขา วางใจเป็นกลาง ในสโมธานกถาได้แสดงไว้ด้วยว่า เรื่องอะไรบ้างเป็นบารมีเฉย ๆ เป็นอุปบารมี และเป็นปรมัตถบารมี (พระมหาสุรปัญญิกขุ, 2106)

ดังนั้น ผู้วิจัยจะได้ศึกษาประวัติ ความเป็นมาของการเก็บรวบรวมคัมภีร์ธรรมวัดบ้านโง้งหลวง อำเภอบ้านโง้ง จังหวัดลำพูน ซึ่งเป็นวัดที่มีการเก็บรวบรวมคัมภีร์ธรรมใบลาน ภาษาล้านนามากที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศไทย สามารถนำมาจำแนกคัมภีร์เป็นประเภทต่าง ๆ โดยการเก็บรวบรวมคัมภีร์ธรรมดังกล่าวได้สืบเนื่องมาตั้งแต่มีการสร้างวัดบ้านโง้งหลวงเมื่อเกือบห้าร้อยกว่าปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยครุบาทสมณะ (พ.ศ. 2413 - 2453) ที่ท่านได้เก็บรวบรวม

คัมภีร์ธรรมจากวัดและสถานที่ต่าง ๆ ทั้งที่เชียงใหม่ ลำพูน เป็นต้น โดยมีกระบวนการในการเก็บรวบรวมคัมภีร์ที่เป็นส่วนลักษณะการแต่งของคัมภีร์ มีการแต่งคัมภีร์หรือวรรณกรรมพระพุทธศาสนาในล้านนาทั่วไป คือ เริ่มต้นที่บทไหว้ครู บูชาพระรัตนตรัย บทนำเพื่อนำผู้อ่านเข้าสู่เนื้อสาระ โดยอาจมีบทชมความรุ่งเรืองของบ้านเมือง และพระพุทธศาสนา บทสาระสำคัญหรือหลักธรรมและเนื้อหาที่ต้องการนำเสนอ และบทอวสานที่แสดงถึงแรงบันดาลใจของผู้แต่งที่แสดงความปรารถนาเพื่อความสงบสุขของบ้านเมืองและความประสงค์ที่จะสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาให้ถึง 5,000 วัสสา รวมระยะเวลาในการแต่งวรรณกรรม โดยมีการแต่งใน 2 ลักษณะของชาวล้านนา คือ 1) คัมภีร์จริยาปิฎกของวัดบ้านโฮ้งหลวง มีอายุเก่าแก่มากถึง 453 ปี 2) แต่งด้วยภาษาบาลี และแบบการแปลงยกศัพท์ คือ การแต่งแบบยกศัพท์ภาษาบาลีมาตั้งคำหนึ่งแล้วแปลเป็นภาษาล้านนาสลับกันไปจนจบ

คัมภีร์ธรรมในทางภาคเหนือได้ถูกค้นพบเป็นจำนวนมาก แต่ยังขาดศึกษาองค์ความรู้ในเชิงวิชาการ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการแปลตรวจชำระคัมภีร์จริยาปิฎกอันเป็นวรรณกรรมที่มีประวัติความเป็นอันยาวนานของวัดบ้านโฮ้งหลวง ตำบลบ้านโฮ้ง อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูนมาปริวรรต และศึกษาวิเคราะห์ ทั้งนี้เพื่อเป็นการเสริมสร้างองค์ความรู้ทางด้านพระพุทธศาสนา แสดงถึงคุณค่าและอิทธิพลคัมภีร์จริยาปิฎกที่มีต่อชุมชน สังคม และเกิดปัญหาการเรียนรู้ในทางวิชาการสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติพัฒนาการและความสำคัญของคัมภีร์จริยาปิฎก
2. เพื่อปริวรรตการแปลและตรวจชำระคัมภีร์จริยาปิฎกฉบับวัดบ้านโฮ้งหลวง
3. เพื่อวิเคราะห์คุณค่าและอิทธิพลของคัมภีร์จริยาปิฎกฉบับวัดบ้านโฮ้งหลวง อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยการศึกษาภาคเอกสาร (Documentary Research) โดยมีขั้นตอนการศึกษา ดังต่อไปนี้

1.1 การปริวรรตศึกษาวิเคราะห์ถึงประโยชน์และคุณค่าของคัมภีร์จริยาปิฎก ฉบับใบลานของวัดบ้านโฮ้งหลวง จังหวัดลำพูน

- 1.2 นำข้อมูลที่ได้มาจัดเป็นหมวดหมู่ให้เป็นระบบ
- 1.3 นำเสนอการวิจัยให้อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบให้คำแนะนำ
- 1.4 นำคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุงแก้ไขให้เกิดความถูกต้องสมบูรณ์ตามรูปแบบ
- 1.5 สรุปและนำเสนอผลการวิจัย
2. ขั้นตอนการค้นคว้าข้อมูล ได้แบ่งตามข้อมูล ดังนี้
 - 2.1 ข้อมูลปฐมภูมิ : ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา และเอกสารเกี่ยวกับคัมภีร์จรียาปิฎกในล้านนาที่เกี่ยวข้องมาศึกษาค้นคว้า
 - 2.2 ข้อมูลทุติยภูมิ : ศึกษาค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือตำราวิชาการวิทยานิพนธ์และงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัย

ประวัติพัฒนาการและความสำคัญของคัมภีร์จรียาปิฎก พบว่า วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาสมัยล้านนามีอยู่หลายเรื่อง และมีพระเถระหลายรูปที่มีความรู้ความสามารถและได้รับจนาคัมภีร์เอกสารทางพระพุทธศาสนามากมาย วรรณกรรม ที่สำคัญ และรู้จักแพร่หลาย คือคัมภีร์มังคลัตถทีปนี รจนาโดยพระสิริมังคลาจารย์ เมื่อ พ.ศ.2067 นับเป็นวรรณกรรมที่มีชื่อเสียงในการอธิบายความในมงคลสูตรมีเรื่องราวที่ประกอบด้วยเนื้อหาสาระเกี่ยวกับมงคล 38 ประการ ในแต่ละมงคลจะอธิบายคาถาแล้ว ยังมีชาดกประกอบด้วยเนื้อเรื่องเนื้อหาของมังคลัตถทีปนี เป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้น เมื่อประมาณ 26 ศตวรรษ มาแล้วคัมภีร์มังคลัตถทีปนี เป็นวรรณกรรมที่อธิบายความหมายมากมายของมงคลที่มาจากพระสูตรโดยละเอียดด้วยภาษาที่อันไพเราะสละสลวย ก่อให้เกิดคุณค่าทางศาสนาทางวรรณคดีทางวิถีชีวิตและคุณค่าต่อภาษา มีการยกหัวข้อธรรมที่มีในพระไตรปิฎกมาตั้งเพื่ออธิบาย มีการนำเอานิทานและนิทานชาดกมาอธิบายประกอบใช้คำง่าย ๆ ที่ทำให้คนทั่วไปได้เข้าใจ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในสังคมปัจจุบันอย่างมากทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง ตลอดจนการศึกษา

วรรณกรรม คัมภีร์ไบเบิลล้านนาที่ได้บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร หากพิจารณา วัตถุที่ใช้ในการบันทึก มาแต่โบราณจะเห็นว่า มีทั้งการจารึกบนหลักศิลา ใบเสมา ระฆัง กรอบประตู กรอบหน้าต่าง ฐานพระพุทธรูป รอยพระพุทธรูป เป็นต้น ตลอดไปจนถึงการจารึกบน “หลาเงิน” คือแผ่นเงิน ที่ทำให้บางและเรียวยาว มีลักษณะคล้ายใบลานมีจารึกตัวอักษร เช่น หลาเงินจารึกของพระนางวิสุทธิเทวี หลาเงินจารึกของพระเจ้าสุทโธทรมหาราช และบางครั้งก็มีการจารไว้บนหนังสือ เช่น หนังสือ หนังสือนว เช่น การจารเรื่องราวความเป็นมาและความเชื่อเรื่องยันต์ไว้ที่หนังสือ ใน การแต่งวรรณกรรมพระพุทธศาสนาในล้านนานั้น มีลักษณะหรือธรรมเนียมในการแต่งที่คล้ายคลึงกัน เพราะผู้แต่งส่วนใหญ่ต่างได้รับอิทธิพลจากแนวคิดในการรจนาวรรณกรรมของพระพุทธศาสนาแบบลังกา และจากความรู้ในการมีส่วนร่วมในการสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งที่ 8 เมื่อ พ.ศ. 2020 รวมถึงแรงบันดาลใจที่จะสืบทอดพระพุทธศาสนา โดยลักษณะนิยมในการแต่งวรรณกรรมล้านนา คือ บทไหว้ครู พระเถระนักปราชญ์ หรือผู้แต่งถือว่าครู อุปัชฌาย์ อาจารย์ เป็นผู้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ ครูเปรียบเหมือนดวงประทีปนำทางให้เกิดปัญญา ผู้แต่งจึงยกย่องครู ฉะนั้นก่อนที่ท่านเหล่านั้นจะเขียนวรรณกรรมหรือเรื่องราวต่าง ๆ จึงไหว้ครูก่อนเพื่อความเป็นสิริมงคล ครูที่เคารพของผู้แต่ง ได้แก่ พระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า พระสังฆเจ้า เทพเจ้า หรือบุคคลสำคัญอื่น ๆ ที่ตนเองเคารพนับถือ

จรียาปิฎก เป็นคัมภีร์หนึ่งในพระไตรปิฎกที่รวบรวมอยู่ในพระสุตตันตปิฎก หมวดขุททกนิกาย ว่าด้วยเรื่องการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ในพระชาติต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุพระโพธิญาณแต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทฉันท์ แต่เมื่อเวลาผ่านไปทำให้เกิดการตีความและเข้าใจได้ยากจึงจำเป็นต้องมีการแต่งอรรถกถาอธิบายความในคานานั้น ด้วยเหตุนี้พระธรรมปาละจึงได้อรรถาธิบายขยายความในจรียาปิฎกขึ้นเรียกว่า “อรรถกถาจรียาปิฎก” หรือ “ปรมัตถทีปนี” ซึ่งเป็นการนำพุทธวจนะของพระพุทธเจ้าที่อยู่ในจรียาปิฎกมาอธิบายขยายความใหม่เพื่อให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น “อรรถกถาจรียาปิฎก” หรือ “ปรมัตถทีปนี” เป็นคัมภีร์ชั้นรองในพระพุทธศาสนาที่พระธรรมปาละแต่งขึ้นเพื่ออรรถาธิบายขยายความจรียาปิฎก ซึ่งเป็นคัมภีร์หนึ่งในพระไตรปิฎกที่รวบรวมอยู่ในพระสุตตันตปิฎกหมวดขุททกนิกายเรื่องในอรรถกถาจรียาปิฎก จะกล่าวถึงการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์เฉพาะกับปัจจุบันที่เรียกว่าภทกัป ซึ่งถือกำเนิดเป็นคนบ้าง เป็นสัตว์บ้าง จำนวน 35 เรื่อง หากพิจารณาเรื่องราวในอรรถกถาจรียาปิฎก

ที่พระธรรมปาละแต่งเป็นร้อยแก้วและขยายความเพิ่มจะพบว่าอรรถกถาจริยาปิฎกนี้มีลักษณะเนื้อเรื่องที่มีการเล่าเรื่องแบบบันทึงคดี คัมภีร์จริยาปิฎกเป็นองค์ความรู้ด้านภาษาและวรรณกรรม จากการศึกษาพบว่า องค์ความรู้ด้านภาษานี้ พระอาจารย์ผู้รจนาคัมภีร์ มีความรู้ได้ภาษาบาลี จึงสามารถรจนาคัมภีร์ดังกล่าวได้ ถึงแม้ว่าลักษณะและโครงสร้างของภาษาที่ปรากฏนั้นจะไม่มีความสะดวกสบายหรือมีแบบแผนการแต่งเท่ากับวรรณกรรมภาษาบาลีในยุคทองของวรรณกรรมล้านนา (พ.ศ.1985-2068) ซึ่งเป็นสมัยการสังคายนาครั้งที่ 8 ในสมัยพระเจ้าติโลกราช พระเจ้ายอดเชียงราย และพระเมืองแก้วแห่งราชวงศ์มังราย ที่ก่อให้เกิดวรรณกรรมพระพุทธศาสนาอย่างมากมายซึ่งวรรณกรรมในยุคนั้นมีความสมบูรณ์ทั้งทางด้านภาษาบาลีและอรรถกถาในสาระสำคัญถือว่าเป็นวรรณกรรมชั้นครู

การปริวรรตและตรวจชำระคัมภีร์จริยาปิฎก ฉบับวัดบ้านโง่งหลวง พบว่า จริยาปิฎกมาจากคำว่า “จริยา” กับ “ปิฎก” คำว่า “จริยา” หมายถึง ความประพฤติหรือกิจที่ควรประพฤติ ในที่นี้หมายถึงการบำเพ็ญบารมีซึ่งเป็นขั้นตอนหนึ่งที่ต้องปฏิบัติเพื่อจะได้บรรลุพระสัมโพธิญาณเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งเราเรียกช่วงที่บำเพ็ญบารมีนี้ว่า “พระโพธิสัตว์” ส่วนคำว่า “ปิฎก” หมายถึง ตะกร้า หรือ หมวดแห่งคำสอนในพระพุทธศาสนา ดังนั้น คำว่า “จริยาปิฎก” จึงหมายถึง คัมภีร์ที่กล่าวถึงพระจริยาวัตร หรือการบำเพ็ญบารมีที่พระโพธิสัตว์ควรประพฤติเพื่อให้บรรลุพระโพธิญาณ

จริยาปิฎกแต่งด้วยคำ ประพันธ์ประเภทฉันท์ เนื้อหาในคัมภีร์จะเล่าเรื่องในอดีตชาติของพระพุทธเจ้าเมื่อครั้งทรงถือกำเนิดเป็นพระโพธิสัตว์จำนวน 35 เรื่อง มีข้อสังเกตว่าจริยาปิฎกมีลักษณะเนื้อเรื่องไม่ต่างกับชาดก ดังนั้นน่าจะได้รับอิทธิพลเนื้อเรื่องมาจากชาดก และแต่งขึ้นในสมัยที่วรรณคดีพุทธศาสนาเฟื่องฟูในชวายุคหลัง จากนั้นก็ได้มีการสืบทอดต่อกันมาจนถึงสมัยที่วรรณคดีพระพุทธศาสนาประเภทอรรถกถา เจริญรุ่งเรือง มีพระอรรถกถาจารย์จำนวนมากแต่งคัมภีร์อรรถกถาเพื่ออธิบายเนื้อหาในพระไตรปิฎกจริยาปิฎกก็เป็นหนึ่งในพระคัมภีร์ทั้งหลายที่พระอรรถกถาจารย์ได้นำ มาอรรถาธิบายขยายความใหม่เพื่อให้เข้าใจเรื่องราวได้ง่ายขึ้นเรียกคัมภีร์ที่แต่งขึ้นใหม่นี้ว่า “อรรถกถาจริยาปิฎก” หรือ “ปรมัตถทีปนี”

หลักเกณฑ์ในการปริวรรตเอกสารโบราณล้านนา

การปริวรรตครั้งนี้ ได้ใช้เกณฑ์การปริวรรตโดยการเทียบเคียงอักษรล้านนากับภาษาไทย ตามหลักการเทียบอักษรของศาสตราจารย์ ดร.อุดม รุ่งเรืองศรี ในหนังสือ พจนานุกรมล้านนา – ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง

คำที่ไม่ได้เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ

- คำที่รู้กันโดยทั่วไปในภาษาไทย เช่น คี เป็น กี้, ไพ เป็น ไป
- คำที่ต้องการรักษาสำเนียงของล้านนาไว้ เช่น คำที่ประกอบด้วย

กรฯ – กร = ข ชระกุล

ตรฯ – ตร = ถร ถรัส, ถราบ, ถริ

บรฯ – บร = ผ ฆะการ, ฆะโยชนะ, ฆะหมาน, ฆะรม, ฆะสาท,

ฆะณะนา, ฆะสะจาก, ฆะกฏ, ฆะกอบ, ฆะหยา, ฆะโมช

พรฯฯ = พญา (ใช้เมื่อหมายถึงกษัตริย์, เจ้าเมือง, ผู้เป็นใหญ่, หัวหน้า)

หมายเหตุ : คำที่อ่านไม่ได้จะใช้ จุด (...) แทน เนื่องจากการชำรุดของใบลานหรือหน้าเอกสารไม่ชัดเจน

วิธีการตรวจชำระ

ในการตรวจชำระผู้วิจัยได้ชำระภาษาบาลีที่ถูกต้องไว้ที่เชิงอรรถด้านล่างส่วนภาษาบาลีในหน้าลานที่ทำการปริวรรตนั้นได้คงรูปแบบเอาไว้ แล้วได้ทำการตรวจสอบชำระเนื้อความให้ถูกต้องโดยยึดหลักตามคำแปลของเนื้อหาอรรถกถาจริยาปิฎกเป็นหลัก

การปริวรรตคัมภีร์จริยาปิฎก ฉบับวัดบ้านโฮ้งหลวงนี้ ได้ปริวรรตและตรวจชำระทั้ง 20 ผูก เริ่มตั้งแต่การบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ และการปริวรรตในครั้งนี้ คัมภีร์จริยาปิฎกฉบับวัดบ้านโฮ้งนี้ผู้แต่ง หรือผู้จารได้แต่งแปลบาลีแบบสำนวนจินตกวีล้านนา ซึ่งอาจเพราะในอรรถรสของสำนวนล้านนาดูแปลกแตกต่างจากการแปลแบบสากล(กรุงเทพมหานคร)อย่างมาก นั่นเป็นเพราะว่าจินตกวีทางล้านนาสมัยโบราณได้แตกฉานทางภาษาบาลีเป็นอย่างมาก ยกตัวอย่าง เช่น วิปัสสนา โอตตปป สมปชฌญ โสวจสุสิ อปปมาท สวรร อพยาบาท อนุปนาท อปปฐาสมจฉริยปปหาน วิมุตติ แปลว่า เปนทุติยทิศะ เกสัชชะ สัลลุตตรณโวทานะแก่ปุคคละ 2 จำพวก คือ ตัณหาจริต ธิฏฐจิริตนั้นแล กรียาอันยกเอาทิสธัมมอันเปนสังกิเลสปักกะแล โวทานปักกะมากับด้วยกันดังนี้ เปนนัยฎมแห่งอังกุสยณะแล และการตรวจชำระภาษาบาลีในคัมภีร์

บางแห่งจารึกบางแห่งจารึกเสียส่วนมาก ยกตัวอย่าง เช่น ยี่ อัจฉริยธมมานัน สัพพมัจฉริยาติ โต อุตตโน ปุพพจริยานัน อนุภาว วิภาวนัน เทเสสิ นาโถ จริยาปิฏกญ จ ตาทีโน ธมมสงคาหกาเถรา สงคายีสู ตเถว จ สัพพ มัจฉริยาติโต เมื่อชำระตามอรรถกถาจริยาปิฏก เป็น ยี่ อัจฉริยธมมานัน สัพพมัจฉริยาติโต อุตตโน ปุพพจริยานัน อนุภาว วิภาวนัน เทเสสิ นาโถ จริยา ปิฏก ญญจ ตาทีโน ธมมสงคาหกา เถรา สงคายีสู ตเถว จ สัพพมัจฉริยาติโต สรุปคือ บารมี มี 10, บารมี มี 10, ปรมัตถบารมี มี 10 เป็นเครื่องบ่งการตรัสรู้ให้สุก (คือให้สำเร็จ) เมื่อเป็นพระเจ้าสิริราชผู้ ประเสริฐ เป็นทานบารมี ; เมื่อเป็นพระเวสสันดร, เป็นเวลามพราหมณ์ และอกิตติฤๅษี เป็นทาน อุบารมี ; เมื่อเป็นไก่, เป็นพญาช้างชื่อสีลวานาค, เป็นกระต่าย ; เป็นทาน ปรมัตถบารมี ; เมื่อ เป็นพญาลิง, เป็นพญาช้างชื่อฉัททันต์ และเป็นพญาช้างผู้เลี้ยงมารดา เป็นศีลบารมี. เมื่อเป็น พญานาคชื่อ จัมเปยยะและเป็นพญานาคชื่ออุริทัตต์ เป็นศีลอุบารมี เมื่อเป็นพญานาคชื่อ สังขปาละ เป็นศีลปรมัตถบารมี เมื่อเป็นยุธัญญ ราชบุตร, เป็นมหาโควินทพราหมณ์, เป็นคน เลี้ยงช้าง, เป็นราชกุมารชื่อโฆชะ, เป็นพระราชอาพาธนามว่า ภัลลาคี, เป็น สุวรรณสาม เป็น พระราชาพระนามว่า มหะเวส และเป็นราชกุมารชื่อนิมิ (หรือเนมิ) เป็น อุบารมี แสดงว่า เมื่อ เสวยพระชาติเป็นอะไร เป็นศีลบารมี, ศีลอุบารมี, ศีลปรมัตถบารมี เป็นต้น จนถึง อุเบกขา บารมี

คุณค่าและอิทธิพลของคัมภีร์จริยาปิฏก ฉบับวัดบ้านโง้งหลวง อำเภอบ้านโง้ง จังหวัด ลำพูน พบว่า คุณค่าของคัมภีร์จริยาปิฏกฉบับวัดบ้านโง้งหลวง คือคุณค่าด้านความมั่นคงของ พระพุทธศาสนา เมื่อพระภิกษุสงฆ์สามเณรได้ศึกษาเล่าเรียนอย่างลึกซึ้งพระพุทธศาสนาก็เกิด ความมั่นคง/คุณค่าด้านการสืบทอดพระธรรมคำสอน เมื่อพระภิกษุสามเณร และนักปราชญ์ได้ ทรงจำคัมภีร์จริยาปิฏกก็สามารถสืบทอดคำสอนทางพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ คุณค่าด้านภาษา คัมภีร์จริยาปิฏกจารึกด้วยภาษาล้านนา เพราะฉะนั้นพระภิกษุสามเณรต้องรู้และเข้าใจภาษา ล้านนาอย่างดียิ่ง คุณค่าด้านศิลปะและภูมิปัญญา คัมภีร์จริยาปิฏกนี้ทำจากใบลานแล้วใช้ ทองคำเปลวติดเป็นลวดลาย จึงเป็นภูมิปัญญาของล้านนาที่ทรงคุณค่า ส่วนด้านอิทธิพลของ คัมภีร์จริยาปิฏกฉบับวัดบ้านโง้งหลวง คืออิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต เมื่อได้ศึกษาการบำเพ็ญ เพียรของพระโพธิสัตว์ในจริยาปิฏก โดยเฉพาะ วิธีะ ชันติ แล้วนำมาเป็นต้นแบบในการดำเนิน ชีวิต อิทธิพลต่อการปกครอง เมื่อได้ศึกษาการหลักการปกครองในพระเวสสันดรจริยา สามารถ นำมาปกครองสถาบันครอบครัวและสังคม อิทธิพลต่อการศึกษา คัมภีร์จริยาปิฏกจัดเป็น

วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาของล้านนาชิ้นสำคัญที่นักปราชญ์ต้องศึกษา อิทธิพลต่อคุณธรรมจริยธรรมในสังคมล้านนา สังคมล้านนาส่วนใหญ่เป็นสังคมที่สงบเพราะได้รับการอบรมจากพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้รับอิทธิพลจากคัมภีร์

จரியาปิฎกทั้งอรรถกถาจரியและคัมภีร์จரியปิฎกฉบับวัดบ้านโง้งหลวง การบำเพ็ญบารมี หลังจากที่ได้รับพุทธพยากรณ์แล้ว พระโพธิสัตว์จะปฏิบัติธรรมเพื่อการเป็นพระพุทธเจ้าที่เรียกว่า พุทธการกธรรม หรือ ทศบารมี ได้แก่ ทานบารมี ศีลบารมี เนกขัมมบารมี ปัญญาบารมี วิริยบารมี ขันติบารมี สัจจบารมี อธิษฐานบารมี เมตตาบารมี และอุเบกขาบารมี พระโพธิสัตว์จะต้องปฏิบัติเพื่อจะเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้แก่ การตั้งปณิธานและการบำเพ็ญบารมี กล่าวคือ พระโพธิสัตว์ต้องแสดงการตั้งปณิธานได้แก่ ความตั้งใจมุ่งมั่นที่จะทำความดีข้อใดข้อหนึ่งอย่างชัดเจน และปฏิบัติตามความตั้งใจนั้นอย่างไม่ย่อท้อจนกว่าจะบรรลุผลสำเร็จ การบำเพ็ญบารมีได้แก่การพิสูจน์ตนโดยการปฏิบัติซ้ำ ๆ ทุกพระชาติเพื่อที่จะได้บรรลุพระสัพพัญญุตญาณ ส่วนขั้นตอนที่ 2 การได้รับการพยากรณ์นั้นไม่อยู่ในเนื้อเรื่องของอรรถกถาจரியปิฎก เพราะปรากฏก่อนหน้าแล้วในส่วนทุเรณิทานในนิทานกถา โดยมีข้อความตอนหนึ่งกล่าวถึงพระโพธิสัตว์ถือกำเนิดเป็น “สุเมธดาบส” และได้พบพระพุทธเจ้าพระองค์หนึ่งมีพระนามว่า “พระพุทธที่ปังกร” ครั้นนั้นพระพุทธเจ้าที่ปังกรเสด็จผ่านทางที่เป็นโคลนสุเมธดาบสจึงทอดตนเป็นสะพานให้พระพุทธเจ้าที่ปังกรเสด็จข้าม เมื่อพระพุทธเจ้าที่ปังกรเสด็จถึง ได้ทอดพระเนตรดูสุเมธดาบสก็ทราบว่าการปรารถนาพุทธภูมิพระองค์จึงตรัสดูเหตุการณ์ในอนาคตด้วยอนาคตังสญาณ และทรงเห็นว่า ถัดจากนี้อีกสี่สหัสวรรษกับแสนปีสุเมธดาบสจะสมปรารถนา จึงได้ตรัสพยากรณ์แก่สุเมธดาบสว่า “จากนี้ไปในที่สุดสี่สหัสวรรษกับแสนปีสุเมธบัณฑิตนี้จักเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่าโคดม” หลังจากนั้นพระโพธิสัตว์ก็ตั้งความปรารถนาและบำเพ็ญบารมีเรื่อยมาทุกพระชาติ เพราะการตั้งปณิธานและการบำเพ็ญบารมีเป็นขั้นตอนสำคัญของวิถีพระโพธิสัตว์ ซึ่งส่วนนี้ก็คือเนื้อเรื่องในอรรถกถาจரியปิฎกและในคัมภีร์จரியปิฎก

อภิปรายผล

วรรณกรรมต่าง ๆ ของล้านนาโดยเฉพาะคัมภีร์ธรรมบาลานีมีความสำคัญ และคัมภีร์จரியปิฎกเป็นคัมภีร์ธรรมอักษรล้านนามีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่ช่วยบอกเรื่องราวพระโพธิสัตว์ใน

อดีตเกี่ยวกับการบำเพ็ญบารมี รวมถึงคติความเชื่อ วัฒนธรรม ภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์ของล้านนาเป็นอย่างดีสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาภิรทัฐกรณ์ อัสมาลี (พੰณาวา) เรื่อง “มัลลยวัตถุ-ทีปนี : การตรวจชำระและศึกษาวิเคราะห์” พบว่า คัมภีร์มีวิวัฒนาการความเป็นมาของการคัดลอกและการจารต้นฉบับ วิธีการจารลงในใบลาน ข้อผิดพลาดในการจารลักษณะของไวยากรณ์รวมทั้งวิธีการเชื่อมเนื้อหา และสรุปผลการวิจัยว่า ผู้แต่งคัมภีร์มัลลยวัตถุทีปนีภิกษา ได้รวบรวมเนื้อจากคัมภีร์ต่าง ๆ มาปรับปรุงและแต่งเสริมเนื้อหา ความหมายยังคงเดิม ในคัมภีร์นี้ผู้แต่งนำเอาเนื้อหาสาระมาจากคัมภีร์มาเลยยเทวตเถรวัตถุ มาอธิบายเนื้อหาหลักคำสอนที่มีอยู่ในพระพุทธ-ศาสนา เช่น เรื่อง บุญ บาป นรก และสวรรค์ ซึ่งเป็นหลักจริยธรรมให้คนทำความดี ละเว้นความชั่วทำให้ผู้อ่านมีความรู้เกี่ยวกับการทำความดี ที่เน้นมากที่สุด ในคัมภีร์นี้คือ ทานบารมี ได้แก่ การให้ทาน และการฟังเทศน์มหาเวสสันดรชาดกให้จบภายในวันเดียว (พระมหาภิรทัฐกรณ์ อัสมาลี (พੰณาวา), 2549) และพระมหาบุรณะชาตเมโธ (โพธิ์นอก) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “คัมภีร์วิสุทธิมรรคคัมภีร์ : การชำระและการศึกษาวิเคราะห์” ผลการวิจัยพบว่า ในการปริวรรตนั้นยังมีส่วนที่บกพร่องบ้างโดยมากเป็นเรื่องอักษรที่มีลักษณะคล้ายกัน หรือออกเสียงใกล้เคียงกัน ส่วนเนื้อหาของธรรมที่พระสารทสสี่ยกมาอธิบายนั้นมักเป็นการอธิบายเสริมคัมภีร์วิสุทธิมรรค คัมภีร์วิสุทธิมรรคมหาภิกษา คัมภีร์วิสุทธิมรรคจุฬภิกษา หรืออธิบายสรุปให้เห็นเนื้อความส่วนนั้นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ทำให้ง่ายต่อการกำหนดจดจำ ส่วนประวัติผู้แต่งนั้นมักเป็นธรรมเนียมของนักปราชญ์สมัยก่อนที่ไม่ใคร่แสดงชื่อของตนไว้ในงานนั้นด้วย จะแสดงเพียงเหตุผลหรือความจำเป็นในการแต่ง ด้านโครงสร้างเนื้อหา ผู้ประพันธ์ได้ยึดเอาโครงสร้างเนื้อหาจากคัมภีร์วิสุทธิมรรค ลักษณะการประพันธ์เป็นการประพันธ์แบบวิมสสะ คือ การประพันธ์แบบผสมปะชะ (ร้อยกรอง) กับ คัชชะ (ร้อยแก้ว) เข้าด้วยกัน ใช้สำนวนภาษาแบบง่าย แต่เป็นไปตามแบบแผนของการประพันธ์คือ มีคำปณามคาถาอันเป็นการแสดงความนอบน้อมต่อพระรัตนตรัย พร้อมกับบอกเหตุผลในการประพันธ์แล้วจึงดำเนินเข้าเนื้อหาที่ตนประสงค์จะอธิบาย ในตอนสุดท้ายเป็นการแสดงนิคมคาถา พระสารทสสี่ไม่ได้แสดงชื่อของท่านเอาไว้ เป็นแต่กล่าวถึงสังคมสภาพแวดล้อมในยุคนั้นมีความเป็นไปอย่างไร และจบลงด้วยขอให้พระราชาดำรงมั่นในทศพิธราชธรรม ขอให้สรรพสัตว์ทั้งหลายจงพ้นจากความทุกข์ และขอให้ตัวท่านผู้ประพันธ์ได้บรรลุมรรคนิพพานในศาสนาของพระเมตไตรยพุทธเจ้าดังนั้น เมื่อได้แปลและตรวจทานเทียบเคียงกับคัมภีร์วิสุทธิมรรค และคัมภีร์วิ

สุทิมรรคึกาทั้งสองแล้ว ทำให้เห็นถึงความสอดคล้องกันของการอธิบาย เพราะคัมภีร์วิสุทธิมคคคณฐี ได้อธิบายเสริมเพิ่มเติม หรือสรุปคัมภีร์วิสุทธิมรรคทั้ง 3 ดังที่กล่าวแล้ว ไว้อย่างชัดเจน (พระมหาบุญณะ ชาตเมโธ (โพธิ์นอก), 2555)

สรุป

จริยาปิฎกทั้งอรรถถาจริยาและคัมภีร์จริยาปิฎกฉบับวัดบ้านโง้งหลวง การบำเพ็ญบารมี หลังจากทีพระพุทเจ้าได้รับพุทพยากรณ์แล้ว พระโพธิสัตว์จะปฏิบัติธรรมเพื่อการเป็นพระพุทเจ้าทีเรียกว่า พุทธการกธรรม หรือ ทศบารมี ได้แก่ ทานบารมี ศีลบารมี เนกขัมมบารมี ปัญญาบารมี วิริยบารมี ขันติบารมี สัจจบารมี อธิษฐานบารมี เมตตาบารมี และอุเบกขาบารมี พระโพธิสัตว์จะต้องปฏิบัติเพื่อจะเป็นพระสัมมาสัมพุทเจ้า ได้แก่ การตั้งปณิธานและการบำเพ็ญบารมี กล่าวคือ พระโพธิสัตว์ต้องแสดงการตั้งปณิธานได้แก่ ความตั้งใจมุ่งมั่นทีจะทำความดีข้อใดข้อหนึ่งอย่างชัดเจน และปฏิบัติตามความตั้งใจนั้นอย่างไม่ย่อท้อจนกว่าจะบรรลุผลสำเร็จ การบำเพ็ญบารมีได้แก่การพิสูจน์ตนโดยการปฏิบัติซ้ำ ๆ ทุกพระชาติเพื่อทีจะได้บรรลุพระสัพพัญญุตญาณ ส่วนขั้นตอนที 2 การได้รับการพยากรณ์นั้นไม่อยู่ในเนื้อเรื่องของอรรถถาจริยาปิฎก เพราะปรากฏก่อนหน้าแล้วในส่วนทุเรณิทานในนิทานกถา โดยมีข้อความตอนหนึ่งกล่าวถึงพระโพธิสัตว์ถึอกำเนิดเป็น “สุเมธดาบส” และได้พบพระพุทเจ้าพระองค์หนึ่งมีพระนามว่า “พระพุททีปังกร” หลังจากนั้นพระโพธิสัตว์ก็ตั้งความปรารถนาและบำเพ็ญบารมีเรื่อยมาทุกพระชาติ เพราะการตั้งปณิธานและการบำเพ็ญบารมีเป็นขั้นตอนสำคัญของวิถิพระโพธิสัตว์ ซึ่งส่วนนี้ก็คือเนื้อเรื่องในอรรถถาจริยาปิฎกและในคัมภีร์จริยาปิฎก

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยในครั้งนี้ มุ่งศึกษาถึงประวัติพัฒนาการและความสำคัญของคัมภีร์จริยาปิฎกตลอดถึงการปริวรรตและตรวจชำระคัมภีร์จริยาปิฎก ฉบับวัดบ้านโง้งหลวง และวิเคราะห์ถึงคุณค่าและอิทธิพลของคัมภีร์จริยาปิฎก ฉบับวัดบ้านโง้งหลวง อำเภอบ้านโง้ง จังหวัดลำพูน แต่ไม่ได้วิเคราะห์เจาะลึกลงไปในแต่ละประเด็นใดประเด็นหนึ่ง ยังมีประเด็นอื่นทีน่าศึกษาอยู่อีกมาก ซึ่งผู้วิจัยคิดว่าน่าจะมีการศึกษาให้เข้าใจอย่างละเอียดชัดเจนขึ้น

